

ALS DE
KAT

**HET VOOR HET
ZEGGEN HAD...**

**HANDLEIDING
VOOR EEN
GELUKKIGE KAT**

LIESBETH PUTS

INHOUD

Voorwoord 7

WAT IS EEN KAT? 9

- Hoe beleeft een kat de wereld? 9
- Wat je kat je vertelt: lichaamstaal 17
- Blij of boos: wat voelt een kat? 32
- De persoonlijkheid van een kat 36
- Hoe slim is een kat? 38
- Een goede start: socialisatie 41
- Stress 44
- Wassen en likken 50
- Waarom katten veel slapen 54
- Hoe kies je een kat? 56

DE KAT EN ANDERE KATTEN 62

- Het territorium van een kat 63
- Wat vindt een kat van andere katten? 68
- Vrienden worden: een goede match met andere katten 70
- De introductie van een nieuwe kat 74
- Lichaamstaal in de kattengroep 80
- Rouwen om een andere kat 84
- Dominante katten? 87

EEN KAT IN HUIS 90

- De hoogte in! 91
- Krabben, of: hoe houd ik mijn meubels heel? 94
- Kat in het bakkie – alles over de kattenbak 100
- De kattenkamer, een eigen paleisje? 106
- Een heerlijk slaapplekje 108
- Etenstijd! 112
- Help, mijn kat moet op dieet(voer) 120
- Over drinkbakken, de kraan en de vijver 124
- Wel of niet naar buiten? 127
- Veilig naar buiten 131
- Het kattenluik 134
- Alleen blijven, vakantie en verlatingsangst 137
- De oudere kat 140

INHOUD

OMGAAN MET JE KAT 146

- Hoe een kat leert 147
- De kracht van belonen 150
- Straffen of toch maar niet? 152
- Gedrag afleren zonder straf 157
- Gedrag aanleren 161
- Aaien, of: blijf soms van mijn lijf! 164
- Katten begroeten 167
- Optillen 169
- Wennen aan de reismantel 172
- Naar de dierenarts 176
- Vechten na een bezoek aan de dierenarts 178
- Wennen aan de stofzuiger 180

SPELEN EN TRAINEN 182

- Waarom spel belangrijk is 183
- Kattenkwaad en verveling 184
- Wat is leuk speelgoed? 188
- Spelen is meer dan speeltjes hebben 192
- Zo maak je het spel leuk 196
- Trainen met je kat 200
- Van een buitenkat een binnenkat maken 202

DE LAATSTE HANDIGE KRABBELS 204

- Hoe herken je pijn? 205
- Hoe herken je of je kat ziek is? 207
- Hoe herken je blaasproblemen? 208
- Hoe geef je een kat medicijnen? 210
- Het verlanglijstje van een gelukkige kat 214

- Bronnen en tips voor verder lezen 216
- Dank 219
- Register 220
- Colofon 222

Wat is
een kat?

01

HOE BELEEFT EEN KAT DE WERELD?

Een kat is een jager, daar kan geen twijfel over bestaan. Het feit dat hij een jager is bepaalt zijn gedrag, zijn uiterlijk en de manier waarop hij de wereld ervaart. Hoe hij die wereld ziet, bepaalt vervolgens weer hoe hij erop reageert. Veel misverstanden tussen mens en kat ontstaan doordat wij eigenlijk geen idee hebben hoe de kat zijn omgeving beleeft. Voor ons is bijvoorbeeld zien heel belangrijk en wij communiceren met anderen voornamelijk door te praten. Voor de kat is geur heel belangrijk. Je begrijpt het gedrag van je kat veel beter als je weet hoe zijn zintuigen werken.

RUIKEN

Ruiken is het belangrijkste zintuig voor katten, hij ruikt dan ook veel beter dan mensen. Wetenschappers weten niet exact hoeveel verschillende geuren een kat kan onderscheiden, maar dat moeten er duizenden zijn. Een kat kan op twee manieren 'ruiken'.

NEUS

De neus wordt gebruikt om geuren in de omgeving waar te nemen: voedsel, prooi, andere dieren en dergelijke. Een kat is zelfs zo goed in het onderscheiden van diverse geuren dat in een recent artikel gesuggereerd wordt dat hij misschien wel getraind zou kunnen worden voor speur- en reddingswerk. Met name vanwege zijn kleinere omvang en zijn lenigheid zou hij op andere plaatsen ingezet kunnen worden dan een speurhond (Shreve & Udell, 2017). Katten kunnen waarschijnlijk ook chemische veranderingen in het lichaam van hun eigenaren herkennen, denk maar aan katten die anders reageren als een vrouw zwanger is.

03

BLIJ OF BOOS: WAT VOELT EEN KAT?

Lange tijd dacht men dat dieren geen pijn zouden kunnen voelen, laat staan dat ze emoties konden hebben. Er zijn altijd wetenschappers geweest die daar anders over dachten, onder wie Darwin. Zij waren echter roependen in de woestijn en zij leverden slechts anekdotisch bewijs, wat in de wetenschap niet serieus genomen wordt.

ZWARTE DOOS?

Het concept 'emoties bij dieren' is zelfs in de 21e eeuw nog omstrede. Sommige wetenschappers ('behavioristen') denken bijvoorbeeld nog steeds dat dieren een soort 'zwarte doos' zijn, waar je aan de ene kant een prikkel (bijvoorbeeld het geluid van een vogel) in stopt en aan de andere kant vervolgens het bijpassende gedrag uit komt. Een dier zou daar niets bij voelen, het reageert puur zoals het voorgeprogrammeerd is. Daartegenover staan onderzoekers als Frans de Waal, die er al lang van overtuigd is en op talloze manieren heeft laten zien dat dieren emoties kennen.

EEN ANDERE BENADERING

Een andere benadering komt van de bekende neurowetenschapper Jaak Panksepp. Hij laat ons door middel van hersenstimulatie en hersenscans zien dat er qua emoties veel overeenkomsten zijn tussen mens en zoogdier. Zijn favoriete uitspraak op lezingen is dan ook *We are all brothers and sisters under our skin*, 'Vanbinnen zijn wij allemaal verwant'.

HET BELANG VAN ONDERZOEK

Lekker belangrijk, zul je denken. Laat die academici het maar onderling uitzoeken, ik weet best dat mijn kat blij of boos kan zijn. Toch moet je daar niet te luchtig over doen. Door onderzoek naar emoties leren we steeds beter wat dieren nodig hebben en kunnen we ervoor zorgen dat hun welzijn gegarandeerd wordt. Dat geldt niet alleen voor hond en kat, maar ook voor landbouwhuisdieren zoals kippen, koeien en varkens.

MOEDWIL OF MISVERSTAND?

Het onderzoek naar emoties is dus heel belangrijk, maar het is tegelijk een lastig onderwerp, want we weten er eigenlijk nog veel te weinig van. Daar komt bij dat wij mensen de neiging hebben emoties van dieren verkeerd in te schatten. Hoe vaak hoor je niet dat een kat iets zou doen om de eigenaar te pesten? Dat idee kan dan weer leiden tot onnodige straf en stress.

PRIMAIRE EN SECUNDAIRE EMOTIES

Er zijn verschillende manieren om emoties te benoemen of in te delen. Vaak maakt men een onderscheid tussen primaire en secundaire emoties.

Primaire emoties vinden hun oorsprong in het 'oude' deel van de hersenen. Dit deel wordt 'oud' genoemd omdat het als eerste in de evolutie is ontstaan. Het is bij mens en veel dieren vergelijkbaar. Tot primaire emoties worden bijvoorbeeld angst, woede en lust gerekend. Ze zijn noodzakelijk voor overleving. Kort door de bocht omschreven: lust leidt tot nageslacht, angst zorgt er voor dat je gevaarlijke situaties uit de weg gaat en woede kan je helpen bij het verdedigen van je territorium. Of dieren primaire emoties hebben, is voor veel onderzoekers geen discussiepunt (meer).

Het wordt pas lastig bij secundaire emoties. Deze vinden hun oorsprong in het 'hogere' deel van de hersenen, ofwel het deel dat veel later in de evolutie is ontstaan. Onder secundaire emoties vallen bijvoorbeeld jaloezie en schuldgevoel. Ze vragen een zekere mate van reflectie, het kunnen inschatten van je eigen situatie in vergelijking met die van een ander. Of dieren dat kunnen en zo ja, in welke mate, is nog steeds erg moeilijk aan te tonen. Daarom gaan veel wetenschappers er op dit moment nog van uit dat dieren deze emoties niet hebben.

Het is niet uitgesloten dat onderzoek ooit zal aantonen dat het wel zo is. Laten we eens beter kijken naar jaloezie en schuldgevoel.

JALOEZIE

Een kat is door zijn oorsprong als solitair dier geprogrammeerd om zijn eigen belang na te streven. Wat wij zien als jaloezie, heeft in veel gevallen te maken met zogenaamde bronnen, dus eten, drinken, slaappleaats of aandacht van de eigenaar. Komt je kat erbij als je met de baby op de bank zit? Waarschijnlijk is dit het enige moment op de dag dat jij even rustig zit. Kreeg hij voorheen niet ook altijd knuffels, als hij bij je kwam zitten? De kat wil dolgraag aandacht en weer terug naar zijn vertrouwde routine. Als je kat aan komt rennen als je de andere kat een snoepje geeft, dan is dat niet omdat hij haar

WAT IS EEN KAT?

dat snoepje niet gunt. Hij weet dat de kans groot is dat hij ook iets lekkers krijgt, dat heeft niets met jaloezie te maken.

SCHULDGEVOEL

Schuldgevoel bij katten is een andere emotie waar we nog niets van weten en die nog nooit onderzocht is. Bij honden is daar wel interessant onderzoek naar gedaan. Een onderzoek van Alexandra Horowitz (2009) toont aan dat honden zich 'schuldig' tonen als ze uitgescholden worden door de eigenaar. De vraag is of dat schuldgevoel is of angst. De honden die geen koekje 'gestolen' hadden in het onderzoek, reageerden veel heftiger dan de honden die dat wél gedaan hadden. Volgens de onderzoekers komt dat doordat de hond geen flauw benul had waarom hij bestraffend toegesproken werd en daar extra onzeker van werd.

SCHULDGEVOEL BIJ HONDEN?

In een mooi opgezet vervolgonderzoek (Ostojića, 2015) kregen honden de kans om buiten het zicht van de eigenaren een snoepje te eten dat op een tafel lag. Er waren vier onderzoeksgroepen: de hond at het snoepje, dat vervolgens door de onderzoekers wel of niet aangevuld werd en de hond at het snoepje niet en het werd wel of niet door de onderzoeker weggehaald. Daarna mocht de eigenaar de ruimte weer in en observeerde het gedrag van de hond. Vervolgens werd de eigenaar gevraagd of hij dacht dat de hond het snoepje opgegeten had of dat de onderzoeker het weggehaald had. Als honden echt schuldgevoel zouden hebben of tonen, zouden de eigenaren dat aan het gedrag van het dier moeten zien, dachten de onderzoekers. Het blijkt dat de eigenaren niets aan het gedrag van hun hond af konden lezen, ongeacht wat de hond gedaan had; ze scoorden niet beter dan je zou verwachten op basis van toeval.

Er is altijd meer onderzoek nodig, maar dit werpt toch wel een ander licht op het 'schuldgevoel' van dieren.

Nu is een hond natuurlijk geen kat, maar ik vermoed dat de uitkomst bij de kat niet anders zal zijn.

BLIJ OF BOOS: WAT VOELT EEN KAT?

04

GEDRAG AFLEREN ZONDER STRAF

Wat kun je nu het beste doen als je kat iets doet wat jij vervelend vindt en je wilt hem dit afleren? In veel gevallen kan het voldoende zijn om 'nee' te zeggen. Er is niets tegen een correctie, want katten zijn gebaat bij duidelijkheid. Jouw reactie moet wel passen bij je kat en bij de situatie.

HET BASISPRINCIPE VAN GEDRAG AFLEREN

Dit is de basis voor alle gedragsveranderingen:

- Kijk wat de oorzaak van het gedrag of de motivatie van de kat is.
- Bied hem een alternatief voor het ongewenste gedrag.
- Pak pas daarna het ongewenste gedrag aan.

KIJK WAT DE OORZAAK VAN HET GEDRAG OF DE MOTIVATIE VAN DE KAT IS

Gedrag afleren betekent dat je eerst goed moet kijken naar je kat en moet achterhalen waarom hij doet wat hij doet, met andere woorden: ga op zoek naar de onderliggende motivatie. Toegegeven, dat is misschien niet altijd eenvoudig, maar toch echt de enige manier. Bijvoorbeeld: een kat krabt aan de meubels omdat hij geen of geen goede (lees: te kleine) krabpaal heeft. Hij kan buiten de bak plassen omdat deze niet schoon genoeg is of omdat hij pijn heeft bij het plassen. Dat moet je eerst aanpakken voordat je verder kunt gaan.

BIED HEM EEN ALTERNATIEF VOOR HET ONGEWENSTE GEDRAG

Dit is heel belangrijk, want als je geen alternatief biedt, kan de kat zijn gedrag niet veranderen. Misschien wil hij wel aan een krabpaal krabben, maar als het een minuscuul paaltje is dat steeds omvalt, zoekt hij naar iets stevigers. Een kat die buiten de bak plast omdat de bak vies is, zal zonder morren teruggaan op de bak als deze wél schoon is.

PAK PAS DAARNA HET ONGEWENSTE GEDRAG AAN

Pas als de kat een alternatief heeft, kun je zijn ongewenste gedrag aanpakken, door bijvoorbeeld de bank waaraan hij krabbt onaantrekkelijk te maken.

*Links: Een favoriete
krabplek.*

VOORBEELD: NIET OP HET AANRECHT

KIJK WAT DE OORZAAK VAN HET GEDRAG OF DE MOTIVATIE VAN DE KAT IS

Het aanrecht is voor de kat een heerlijke plek. Misschien vindt hij er weleens wat te eten, mag hij de pan uitlikken of uit de kraan drinken. Soms is een aanrecht de ideale plaats om in het zonnetje te liggen of de buurkat in de voortuin in de gaten te houden. In al deze gevallen wordt de kat (onbedoeld) beloond voor zijn gedrag.

*Rechts: Als een kat af
en toe iets lekkers op
het aanrecht kan vin-
den, zal hij regelmatig
een kijkje nemen.*

BIED HEM EEN ALTERNATIEF VOOR HET ONGEWENSTE GEDRAG

Als je kat graag op het aanrecht zit omdat hij van daaruit een goed zicht heeft op de tuin of straat, kun je hem een alternatief aanbieden in de vorm van een andere zitplek (plankje, klimpaal). Drinkt je kat graag uit de kraan, overweeg dan een drinkfontein of kijk naar de plaats van zijn drinkbakjes.

PAK PAS DAARNA HET ONGEWENSTE GEDRAG AAN

Als je kat al langere tijd op het aanrecht springt, is de kans groot dat hij zich nog weleens vergist. Dat kun je voorkomen door het aanrecht permanent on-aantrekkelijk te maken:

- Gebruik geuren die de kat onprettig vindt, bijvoorbeeld citroenschil of kleine bakjes met tandpasta. Verdeel deze over het aanrecht zodat de kat ze altijd tegenkomt als hij erop springt.
- Leg iets neer dat onprettig is aan de poten, bijvoorbeeld deurmatten van hard kunstgras (te koop in tuincentrum of doe-het-zelfwinkel) of rubber antislipmatjes (voor douche of bad). Katten hebben een hekel aan de noppen op die matjes.

01

HOE ZIE JE DAT EEN KAT PIJN HEEFT?

Je wilt er liever niet aan denken, toch kan jouw kat op een zeker moment in zijn leven pijn krijgen. Het bijtijds kunnen herkennen van pijn is belangrijk omdat katten dit vrijwel nooit laten zien. Voor een solitair levend dier is het gevaarlijk om je zwakte te tonen, vijanden houden je altijd in de gaten om die zwakte uit te buiten. Een gewonde kat kan zijn territorium verliezen aan een concurrent of aangevallen worden door een kat die minder sterk was dan hij.

Iedereen kent wel een voorbeeld van een kat die thuis zichtbaar pijn heeft of mank loopt en bij de dierenarts probleemloos door de spreekkamer wandelt. Het is daarom altijd handig om een filmpje te maken van het gedrag van de kat thuis. Dat helpt de dierenarts bij het stellen van een diagnose.

Ook gebitsproblemen zijn berucht. Tegen de tijd dat een kat echt niet meer wil eten, is er vaak al sprake van een hevig ontstoken bek of kiezen, soms zelfs tumoren. Het is bijna onvoorstelbaar hoeveel pijn katten kunnen verdragen.

Blaasproblemen worden té vaak over het hoofd gezien omdat er vooroordelen bestaan over hoe een kat zich dan zou moeten gedragen, wat in de praktijk zelden het geval is.

DE LAATSTE HANDIGE KRABELS

MIAUWEN BIJ PIJN?

Je kunt niet stellen dat een kat geen pijn heeft omdat hij niet miauwt. Het komt heel weinig voor dat een kat miauwt bij pijn, al zijn er situaties waarin katten dat wel doen, bijvoorbeeld bij blaasproblemen. Te vaak wordt er in stilte geleden.

KEN JE KAT

Als eigenaar moet je je kat goed observeren en weten wat normaal gedrag voor hem is. Hoe vaak plast en poept hij in normale omstandigheden, hoeveel slaapt hij, wat zijn de normale routines qua eten en drinken? Ook plotselinge gedragsveranderingen kunnen wijzen op pijn of ziekte en moeten door een dierenarts onderzocht worden.

HOE HERKEN JE PIJN?

- Een bepaald lichaamsdeel, bijvoorbeeld een poot, niet willen gebruiken.
- Niet willen eten.
- Niet meer willen of kunnen springen tijdens het spel.
- Niet meer rechtstreeks, maar via tussenstapjes op de bank of vensterbank klimmen.
- Niet meer ontspannen kunnen/willen zitten of liggen.
- Plotseling agressief worden, zonder zichtbare aanleiding.
- Agressief worden als je de kat op een bepaalde plaats aanraakt.
- Veel likken of wassen op een bepaald deel van het lichaam.
- Blazen of grommen naar een lichaamsdeel.
- Onzindelijkheid.
- Zich terugtrekken of zelfs verstopten.
- In extreme gevallen kan een kat hijgen.

EEN HANDLEIDING VANUIT DE KAT BEKEKEN

MET ANTWOORDEN OP MENSENVRAGEN ALS:

Hoe beleeft een kat de wereld?

Hoe slim is een kat?

Wat vindt een kat van andere katten?

Hoe houd ik mijn meubels heel?

Wel of niet naar buiten?

Straffen of toch maar niet?

Wat is leuk speelgoed?

Hoe herken je of je kat ziek is?

EN, WAAR ALLES OM DRAAIT:

Het verlanglijstje van een gelukkige kat

**KOS
M•S**

NUR 431
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen